

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО АНАЛІЗУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті визначені концептуальні підходи до проведення фінансово-інвестиційного аналізу та надання оцінки інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, здійснено систематизацію та класифікацію методів оцінки ефективності інвестиційних проектів, з точки зору виявлення їх переваг, недоліків та можливостей приведення до специфічних умов української економіки. Проведено економіко-статистичне дослідження інвестиційної діяльності підприємств Одеського регіону за 2009-2010 рр.

In the article there are certain conceptual approaches to conducting of financial-investment analysis and grant of estimation of investment activity of subjects of manage, systematization and classification of methods of estimation of efficiency of investment projects, from the point of view the exposure of their advantages, failings and possibilities of adduction is carried out to the specific terms of the Ukrainian economy. Economic-statistical research of investment activity of enterprises of the Odessa region is conducted after 2009-2010rr.

Ключові слова: інвестицій, інвестиційний проект, інвестиційна діяльність, методи оцінки, показники ефективності, інвестиційний аналіз, фінансовий аналіз, класифікація, систематизація.

Вступ

Розвиток інвестиційних процесів у всіх сферах діяльності є необхідною умовою ефективної організації господарювання в ринковій економіці. Регулювання та управління інвестиційною діяльністю та пов'язаних з нею економічних процесів займає ключове місце у вирішенні проблем структурної перебудови економіки України, активізації науково-технічного прогресу, підвищенні ефективності діяльності підприємств. Проблема залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у реальний сектор економіки завжди була актуальною, питанням реального виживання та розвитку. Інвестиції є найвагомим чинником економічного зростання, складною економічною категорією, яка характеризується багатогранністю, виступає каталізатором у процесі розширеного відтворення та лежить в основі відносин, які складаються на інвестиційному ринку. Інвестиційна діяльність є однією із складових розвитку потенціалу інноваційно-інвестиційної сфери Одеського регіону. Таким чином, забезпечення належного управління інвестиціями базується на використанні новітніх методів фінансово-економічних розрахунків, спрямованих на вирішення широкого кола прикладних завдань інвестиційного аналізу, зокрема з оцінки ефективності та привабливості інвестиційних проектів та інвестиційних операцій з фінансовими інструментами.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить, що в економічній літературі останніх років багато приділено уваги питанням інноваційно-інвестиційної діяльності, інвестиційного менеджменту, інвестиційного аналізу тощо. Так, проблемами управління інвестиційною діяльністю та інвестиційного аналізу займаються науковці, серед яких слід виділити В.В.Бочарова, І.О.Бланка, Ю.В.Багатіна, І.М.Боярка, В.М.Гриньову, Л.Л.Гриценка, М.П.Денисенка, В.Л.Коюду, А.А.Пересаду, О.С.Редькіна, Н.А.Хрущ, В.О.Швандар та інших. Автори одноставно стверджують, що впровадження інвестиційної стимулює якісні перетворення у виробництві, які у свою чергу є поштовхом до наступних змін у досягненні досконалості. Аналіз останніх наукових робіт свідчить про наявність результатів комплексних досліджень щодо розвитку та впровадженню елементів інноваційно-інвестиційного механізму.

Постановка завдання

Проведений екскурс щодо обраної проблематики дослідження свідчить, що значна увага приділяється питанням управління інвестиційною діяльністю на рівні економіки країни та окремих галузей. Але деякі

питання залишаються невизначеними, недостатньо обґрунтованими. Виникає потреба удосконалення методології фінансово-інвестиційного аналізу суб'єктів господарювання, систематизації та класифікації методів оцінки інвестиційних проектів, з урахуванням їх особливостей, виявленню певних переваг, що сприяє формуванню оцінки розвитку потенціалу на регіональному рівні або країни у цілому.

Метою роботи є визначення концептуальних підходів до проведення фінансово-інвестиційного аналізу та оцінки інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, систематизація та класифікація методів оцінки ефективності інвестиційних проектів, економіко-статистичне дослідження інвестиційної діяльності Одеського регіону у динаміці за 2009-2010 рр.

Результати дослідження

Рішення щодо доцільності реальних інвестицій та індивідуальної прийнятності умов їх здійснення для певного інвестора приймаються суб'єктами господарювання за допомогою комплексу методів оцінки ефективності відповідних інвестиційних проектів.

Інвестиційний аналіз виступає методом системної аналітично-дослідної роботи з оптимізації інвестиційних рішень. Методи і прийоми інвестиційного аналізу є засобами для глибокого дослідження явищ та процесів в інвестиційній сфері, а також формулювання на цій основі висновків і рекомендацій. Процедура та методи такого аналізу спрямовані на висунення альтернативних варіантів вирішення проблем проектування та інвестування, виявлення масштабів невизначеності по кожному з них та їх зіставлення за різними критеріями ефективності.

Фінансово-інвестиційний аналіз суб'єктів господарювання являє собою сукупність аналітичних процедур, що базуються на загальнодоступній інформації фінансового характеру і призначені для оцінки стану й ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємства, а також прийняття управлінських рішень стосовно доцільності інвестування коштів в його діяльність.

Суб'єкти інвестиційного аналізу – це користувачі аналітичної інформації, що безпосередньо або опосередковано зацікавлені в результатах і досягненнях інвестиційної діяльності підприємства [1, с.16].

Слід зазначити, що рішення щодо доцільності реальних інвестицій та індивідуальної прийнятності умов їх здійснення для певного інвестора приймаються суб'єктами господарювання за допомогою комплексу методів оцінки ефективності відповідних інвестиційних проектів.

Таблиця 1

Систематизація та класифікація методів оцінки ефективності інвестиційних проектів

Класифікаційна ознака	Методи оцінки	Характеристика застосування	Базові показники оцінки ефективності
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. За характером інструментарію	Формалізовані та неформалізовані	Формалізовані засновані на використанні математичного апарату для розрахунку показників ефективності, що забезпечує високий рівень об'єктивної та достовірності прийнятих на їх основі інвестиційних рішень. Неформальні – на використанні евристичних підходів, результат яких у значній мірі зумовлюється якістю організації роботи експертів, спрямованою на усунення об'єктивного суб'єктивізму їх індивідуальних оцінок.	x

A	I	2	3
2. За способом зіставлення різночасових грошових витрат та результатів	Статичні та динамічні	Статичні методи не враховують зміну вартості грошей за часом. Динамічні методи базуються на дисконтуванні майбутніх грошових надходжень та витрат.	<p><i>До статичних методів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - термін окупності інвестицій; - проста (бухгалтерська) рентабельність інвестицій; - чисті грошові надходження; - коефіцієнт ефективності інвестицій; - максимальний грошовий потік (потреба в додатковому фінансуванні) <p><i>До динамічних методів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - термін окупності інвестицій з урахуванням дисконтування; - внутрішня норма рентабельності (прибутковості); - чиста поточна вартість; - індекс рентабельності (прибутковості) дисконтованих інвестицій; - максимальний грошовий потік з урахуванням дисконтування
3. За видом показників	Методи абсолютних та відносних показників	Абсолютні показники ефективності можуть вимірюватися у вартісних та часових одиницях. Відносні показники формуються як співвідношення вартісних показників, які характеризують результат від інвестування та витрати, які необхідно здійснити для його отримання.	<p><i>До абсолютних показників:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - простий та дисконтований терміни окупності інвестицій; - чисті грошові надходження; - чиста поточна вартість; - максимальний грошовий потік та дисконтований потік <p><i>До відносних показників:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - проста (бухгалтерська) рентабельність інвестицій; - коефіцієнт ефективності інвестицій - внутрішня норма рентабельності (прибутковості); - індекс рентабельності (прибутковості) дисконтованих інвестицій.

Сучасна теорія та практика інвестиційного аналізу використовують багато різних методів та прийомів оцінки інвестиційних проектів. У табл.1 автором узагальнені існуючі методи фінансово-інвестиційного аналізу, проведено систематизацію та класифікацію методів оцінки інвестиційних проектів, перелічені основні базові показники оцінки ефективності.

Перелічені автором у табл. 1 показники та відповідні їм методи оцінки й інтерпретації використовуються при визначенні ефективності:

- незалежних інвестиційних проектів, коли потрібно зробити висновок про прийнятність певного проекту;
- взаємовиключних проектів, коли необхідно здійснити вибір одного з альтернативних проектів.

Всі формалізовані методи побудовані на таких базових припущеннях (принципах):

- первинні інвестиції при реалізації будь-якого проекту генерують грошовий потік, елементи якого в агрегованій формі (за сальдо грошового потоку) являють собою або чисті надходження, або чисті видатки грошових коштів. Зауважимо, що в окремих випадках як спрощення в інвестиційному аналізі замість грошового потоку використовується послідовність прогнозних значень чистого проектного прибутку;
- даний умовний грошовий потік розглядається як потік, чисті надходження та чисті видатки якого припадають на кінець періоду;
- аналіз здійснюється за однакові базові періоди будь-якої тривалості (рік, квартал, місяць тощо), враховуючи при цьому узгодженість величин елементів грошового потоку, відсоткової ставки та тривалості аналізованого періоду;
- інвестований капітал, як і грошовий потік приводиться до одного (базового) моменту часу, зазвичай, до періоду здійснення перших інвестицій;
- ефективність використання інвестованого капіталу оцінюється на основі порівняння грошового потоку, який формується у процесі реалізації проекту, та початкових вкладень. Проект вважається ефективним, якщо цей потік достатній для відшкодування всієї суми інвестиційних витрат та забезпечує очікувану віддачу від вкладеного капіталу.

Статичні методи важливі для малих і середніх підприємств, бо стосуються інвестиційних проектів, що здійснюються в межах одного року. Динамічні методи, як правило, застосовуються для оцінки інвестиційних проектів, термін реалізації яких більший за один рік. У цьому разі використовують такі методи. Як обчислення чистої теперішньої вартості, внутрішньої норми рентабельності, індекс прибутковості та інші. Оскільки у цих методах враховується фактор часу, це зумовлює підвищений інтерес до цих методів з боку українських підприємств [2, с.236].

Зауважимо, що аналіз чутливості інвестиційного проекту не веде до однозначних висновків, оскільки не уточнює ймовірності виникнення різних обставин, називаючи лише джерела їхньої появи та можливі наслідки. А тому результати такого аналізу слід розглядати як попередній етап аналізу ризиків проекту.

Зазначимо, що підприємствам в Україні притаманне прагнення до здійснення масштабних і тривалих інвестиційних проектів. Це не завжди себе виправдовує з економічного погляду. Йдеться про те, що здійснення інвестиційних програм робить можливим оптимізацію структури інвестицій та раціональний розподіл їх у часі. Це певною мірою знімає проблеми вибору дисконтної ставки та врахування інфляції. Зрештою, динамічні методи оцінки інвестиційних проектів є досить зручним інструментом прийняття інвестиційних рішень. Однак при їхньому застосуванні слід враховувати висловлені застереження, що стосуються особливостей економіки.

На стадії попереднього техніко-економічного обґрунтування зазвичай невідомо, як буде фінансуватися проект, не відомі джерела фінансування, не визначена більшість суб'єктів інвестиційної діяльності. Техніко-економічне обґрунтування для того і складається, щоб залучити акціонерів і кредиторів до фінансування проекту. Саме з такою метою на стадії попереднього техніко-економічного обґрунтування проводиться оцінка фінансової здійсненності проекту й оцінка ймовірності його здійснення. Отже, головний інструментарій для оцінки проектів такий: фінансові показники здійсненності проекту; показники економічної ефективності; аналіз чутливості; аналіз безбитковості; оцінка ймовірності; економічна оцінка проекту. Найхарактернішими показниками фінансової здійсненності проектів є коефіцієнт співвідношення довгострокових запозичених коштів і акціонерного капіталу; коефіцієнти покриття, абсолютної ліквідності. Покриття довгострокових зобов'язань, співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованостями.

Наголосимо, що мета фінансово-інвестиційного аналізу залежить від інтересів користувачів аналітичної інформації. Для внутрішніх по відношенню до суб'єкта господарювання користувачів така мета полягає, насамперед, в оцінках інвестиційного потенціалу підприємства, виявлення інвестиційних потреб та резервів фінансових ресурсів для здійснення інвестицій, оцінки ефективності інвестиційної діяльності з позиції її впливу на якість фінансового стану підприємства [1, с.173]. Таким чином, фінансово-інвестиційний аналіз

суб'єкта господарювання з боку зовнішніх користувачів аналітичної інформації має за мету оцінку інвестиційної привабливості підприємства як об'єкта потенційного вкладання коштів.

Вважається доцільним перелічити пріоритетні завдання фінансово-інвестиційного аналізу: аналіз майнового стану підприємства, джерел фінансування, ліквідності та платоспроможності, руху грошових коштів, фінансової стійкості, ділової активності, ринкової активності, рентабельності, комплексна оцінка інвестиційної привабливості та кредитоспроможності. Логічний взаємозв'язок перелічених завдань формує послідовність проведення певних аналітичних процедур, що відображає загальну модель фінансово-інвестиційного аналізу підприємства. На рис. 1 представимо структурно-логічну модель фінансово-інвестиційного аналізу суб'єктів господарювання.

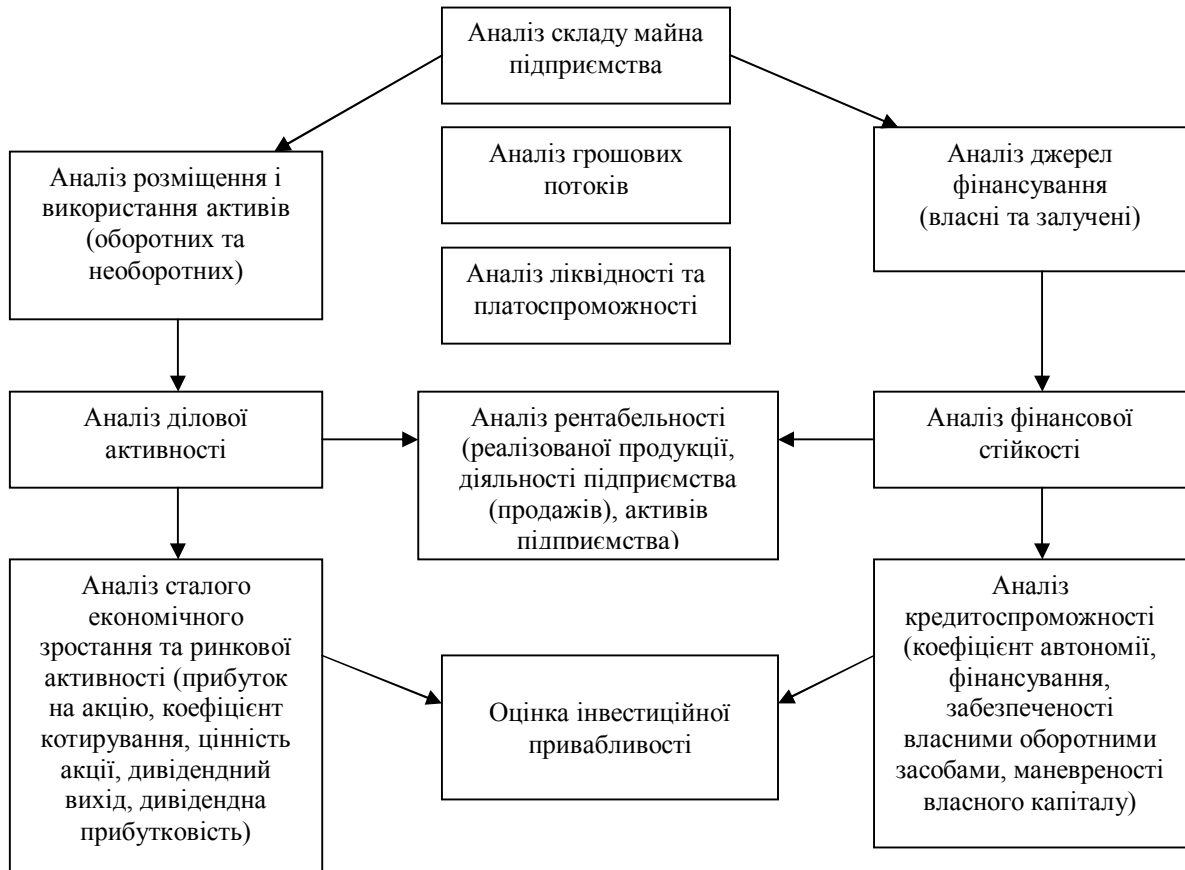

Рис. 1 . Структурно-логічна модель фінансово-інвестиційного аналізу суб'єктів господарювання

У фінансово-інвестиційному аналізі використовують різноманітні методи аналітичних досліджень, а саме:

- метод порівняння (абсолютне відхилення, відносне відхилення, коефіцієнт еластичності);
- метод відносних величин (виконання плану, планового завдання, динаміки, структури, координації, зовнішнього порівняння, інтенсивності).

Виходячи з проведеного аналізу існуючих науково-методичних підходів, можна сформулювати таке визначення: інвестиційна привабливість суб'єкта господарювання – це інтегральна оцінка ефективності потенційного інвестування (кількісна та якісна), що забезпечує максимізацію економічного ефекту суб'єктам інвестування при мінімальному інвестиційному ризику. Досліджуючи інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання доцільно розглядати її з позиції забезпечення можливості реалізації інвестиційного потенціалу підприємства.

Практичною стороною роботи виступає економіко-статистичний аналіз інвестиційної діяльності підприємств Одеської області за 2009-2010 рр. Розглянемо інвестиційні взаємовідносини підприємств Одеської області на зовнішньому ринку інвестицій. За станом на 1 січня 2011 р. загальний обсяг різноманітних іноземних інвестицій в підприємства і організації Одеської області становив 1399,2 млн. дол. США (з урахуванням курсової різниці). Загальна сума прямих іноземних інвестицій на 1 січня 2011 р. з країн світу до області, включаючи позичковий капітал, становила 1391,5 млн. дол., з них: 1043,2 млн. дол. - капітал нерезидентів, спрямований до статутних фондів підприємств області, що складає 2,6% від загальної суми капіталовкладень прямих іноземних інвестицій в економіку України; 348,3 млн. дол. – позичковий капітал іноземних партнерів. Одеський регіон займає сьоме місце серед областей та міст України за обсягом прямих іноземних інвестицій. У регіоні інвестовано 957 підприємств, прямі іноземні інвестиції надійшли з 73 країн світу [3].

Обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу населення регіону на 1 січня 2011 р. становив 438,2 дол. США. На протязі 2010 р. у підприємства регіону вкладено 108,8 млн. дол. США, що на 55,5% менше, ніж за відповідний період 2009 р., у тому числі з країн СНД надійшло 2,7 млн. дол., з інших країн світу – 106,1 млн. дол. Основна форма залучення відбулась за рахунок грошових внесків – 91,1 млн. дол. та рухомого і нерухомого майна – 15,2 млн. дол. Водночас відбулося зменшення капіталу на суму 24,0 млн. дол. США [4].

Пріоритетними для інвестування в області були підприємства таких видів економічної діяльності: транспортні послуги (у 154 підприємства вкладено 229,9 млн. дол.); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (у 55 підприємств – відповідно 132,3 млн. дол.); фінансова діяльність (у 21 – 127,1 млн. дол.); оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі (у 191 – 94,6 млн. дол.); виробництво продуктів нафтоперероблення та хімічна промисловість (у 24 – 89,9 млн. дол.); будівництво (у 84 – 79,7 млн. дол. США).

У табл. 2 наведено структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування [5, с. 7].

Таблиця 2

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Одеській області на 1 січня 2010 р.

Джерела фінансування	Освоєно (використано)			
	капітальних інвестицій		у т.ч. інвестицій в основний капітал (капітальних вкладень)	
	тис. грн.	у % до загального обсягу	тис. грн.	у % до загального обсягу
Усього	12772258	100,0	9959395	100,0
за рахунок:				
коштів державного бюджету	308668	2,4	258500	2,6
коштів місцевих бюджетів	231953	1,8	115625	1,2
власних коштів підприємств та організацій	7649906	59,9	5829472	58,5
кредитів банків та інших позик	2813045	22,0	2247683	22,6
коштів іноземних інвесторів	432399	3,4	400189	4,0
коштів інвестиційних фондів	143140	1,1	142377	1,4
інших джерел фінансування	1193147	9,4	965549	9,7

Як видно з її табл. 2, найбільша питома вага припадає на джерела за рахунок власних коштів підприємств та організацій, далі - кредити банків та інших позик.

Обсяг портфельних інвестицій на 1 січня 2010 р. склав 0,6 млн. дол. Підприємствами районів області експортовано послуг на суму 34,2 млн. дол. США, імпортовано – на 8,2 млн. дол. США.

Найбільші капітали спрямували інвестори з Нідерландів у підприємства, основний вид діяльності яких виробництво продуктів нафтоперероблення та хімічна промисловість (79,7 млн. дол. США або 7,6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій); додаткові транспортні послуги зацікавили інвесторів з Кіпру (58,6 млн. дол. або 5,6%), Монако (50,0 млн. дол. або 4,8%), Сполученого Королівства (32,1 млн. дол. або 3,1% відповідно), Німеччини (21,8 млн. дол. або 2,1%), Швейцарії (13,9 млн. дол. або 1,3%), Нідерландів (11,8 млн. дол. або 1,1%); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – з Кіпру (34,4 млн. дол. або 3,3%), Нідерландів (33,5 млн. дол. або 3,2%), Швейцарії (17,9 млн. дол. або 1,7%); операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг – з Кіпру (23,4 млн. дол. або 2,2%), США (11,0 млн. дол. або 1,1 %).

Наведені статистичні дані свідчать про інвестиційну привабливість певних галузей регіону протягом останніх років.

Висновок

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що економічні перетворення, що відбуваються в українській економіці, створюють умови для інвестиційної привабливості регіону. Крім того, без істотних інвестицій до виробничої сфери з метою широкого відтворення і структурної перебудови основних фондів усіх галузей, проблему підвищення ефективності виробництва вирішити не можна. Основну увагу варто звернути на проблему залучення іноземних капіталів, підвищення інвестиційної результативності вітчизняних підприємств. У більшості країн з перехідною економікою ефективно використані іноземні інвестиції стають ключовим фактором розвитку. Залучення іноземних інвестицій відіграє важливу роль у структурі пріоритетів української економіки. Саме тому, виникає питання привабливості Одеського регіону як об'єкта іноземного інвестування. Доцільно звернути увагу на управління інвестиційними потоками, надання їм фінансово-економічної оцінки, вдосконалення методів фінансово-інвестиційного аналізу інвестиційних проектів.

У роботі запропоновано організаційно методичні засади фінансово-інвестиційного аналізу з метою надання оцінки інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, здійснено систематизацію та класифікацію методів оцінки ефективності інвестиційних проектів, наведено структурно-логічну модель фінансово-інвестиційного аналізу підприємств, проведено економіко-статистичне дослідження інвестиційної діяльності підприємств Одеського регіону за 2009-2010 рр.

Вищевикладена концепція, яка пропонується у статті, використовується автором для оцінки потенціалу інноваційно-інвестиційної сфери Одеського регіону, його привабливості, можливих змін, напрямків розвитку. Щодо перспектив подальшого розвитку, важливим на думку автора є поглиблення існуючих розробок з методології управління інноваційно-інвестиційним механізмом, визначення напрямків, які сприятимуть успіху в розвитку регіону. Отже, правильне управління інвестиційними проектами та цільове оцінювання сприяє підвищенню інвестиційної привабливості та дохідності, потенціалу інноваційно-інвестиційної діяльності Одеського регіону та досягненню високих фінансових результатів.

Література

1. Боярко І.М. Гриценко Л.Л. Інвестиційний аналіз: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 400с.
2. Інвестування: Підручник/ В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І.Лепейко, О.П.Коюда. – К.: Знання, 2008. – 452 с.
3. Офіційна сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
4. Статистичний щорічник Одеської області за 2009 рік / За редакцією Т.В. Стоянової. Відповідальний за випуск Т.В. Копилова. – Одеса, «Астропринт». - 2010 р. – 542 с.
5. Статистичний бюлетень: Інвестиційні відносини Одеської області з країнами світу станом на 1 січня 2010 року / Бюлетень підготовлено авторським колективом: Григор'єва Л.А., Шубцова І.А., Михайловська А.Ю., Присуха С.А. Відп. за випуск Григор'єва Л.А. – Одеса, Головне управління статистики в Одеській області . - 2010 р. – 65 с.